

Recenzja osiągnięcia naukowego

Awifauna krajobrazu kulturowo-rolniczego w aspekcie strategii zachowania środowiska przyrodniczego

oraz pozostałego dorobku naukowego dr Sławomira Chmielewskiego
ubiegającego się o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk inżynieryjno-
technicznych w dyscyplinie inżynieria środowiska, górnictwo i energetyka

1. Uwagi wstępne

- 1.1 Recenzja została wykonana na zlecenie Instytutu Technologiczno-Przyrodniczego – Państwowego Instytutu Badawczego w Falentach z dnia 1 lipca 2021 r. (umowa RN.10/2021)
- 1.2 Dr. Sławomir Chmielewski jest pracownikiem Urzędu Gminy i Miasta w Mogielnicy. Tytuł magistra inżyniera zootechniki uzyskał w 1985 r. w Wyższej Szkole Rolniczo-Pedagogicznej w Siedlcach. Stopień doktora nauk biologicznych otrzymał na Wydziale Biologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w 2002 r. na podstawie rozprawy pt. *Ocena metod waloryzacji ornitologicznych w krajobrazie dolin rzecznych na przykładzie Pilicy i Mogielanki*, której promotorem był prof. dr hab. Aleksander Winiecki. Doświadczenie zdobyte podczas realizacji prac badawczych i inwentaryzacji przyrodniczych habilitant wykorzystał podczas opracowania wyników wieloletnich badań przedstawionych w formie zestawu jednotematycznych publikacji naukowych jako podstawy przewodu habilitacyjnego.

2. Ocena osiągnięcia naukowego stanowiącego podstawę habilitacji

Habilitant jako osiągnięcie naukowe pt. *Awifauna krajobrazu kulturowo-rolniczego w aspekcie strategii zachowania środowiska przyrodniczego* przedstawił trzy publikacje książkowe, wydane przez Bogucki Wydawnictwo Naukowe. Publikacje nie mają wskaźnika cytowań (*Impact Factor*), a liczba punktów według Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW) wynosi 123.

- Chmielewski, S., Fijewski, Z., Nawrocki, P., Polak, M., Sułek, J., Tabor, J., Wilniewicz, P. 2005 Ptaki Krainy Gór Świętokrzyskich. Monografia faunistyczna. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Kielce-Poznań, 496 ss. (punkty MNiSW 18)
- Keller, M., Kot, H., Dombrowski A., Rowiński P., Chmielewski, S., Bukaciński D. (red.) 2017 Ptaki środkowej Wisły. M-ŚTO, Pionki, 698 ss. (punkty MNiSW 25)
- Chmielewski, S., Łukaszewicz, M., Tabor, J., Kuropieska, R., Kurowski, M., Molenda, M., Szafranski, A., Iwańczuk, C., Miłkowski, M., Kurys, C. 2020 Ptaki Puszczy Kozienickiej i terenów przyległych. Monografia faunistyczna. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań-Pionki, 487 ss. (punkty MNiSW 80)

Prace zawierają wyniki wieloletnich obserwacji i inwentaryzacji ptaków prowadzonych przez zespoły ornitologów i obserwatorów w Górach Świętokrzyskich, Puszczy Kozienickiej i dolinie Wisły. Habilitant jest autorem lub współautorem wielu rozdziałów o różnej objętości i wadze merytorycznej. Niektóre z nich są stosunkowo obszernymi popularnymi opisami środowiska przyrodniczego terenów objętych badaniami, charakterystykami ostoi ptaków lub zasad ich ochrony. Jednak większość rozdziałów to krótkie notatki: 1-2 stronicowe charakterystyki gatunków ptaków lub wprowadzenia typu „Zamiast wstępu”, czy też „Kilka słów o Puszczy Kozienickiej” w pracy *Ptaki Puszczy Kozienickiej i terenów przyległych*. W charakterystyce ornitofauny regionu świętokrzyskiego habilitant jest (współ)twórcą opisu 129 gatunków, w opracowaniu dotyczącym Puszczy Kozienickiej - 179 gatunków).

Monografie zaprezentowane jako osiągnięcie naukowe należy bardzo dobrze ocenić, jako rzetelne, wykonane wielkim nakładem sił i środków regionalne opracowania ornitofaunistyczne, które bez wątpienia wnoszą „*twórczy wkład w rozpoznanie środowiska przyrodniczego*”. Są to klasyczne wieloautorskie inwentaryzacje, które są wartościowym materiałem faktograficznym, ale z trudem może je uznać za publikacje naukowe będące podstawą do ubiegania się o stopień naukowy. Z pewnością takiej rangi nie można nadać syntetycznym, czasami kilkudzaniowym opisom gatunków ptaków.

Tytuł osiągnięcia jest zbyt szeroki w stosunku do jego treści. Habilitant jest zdania, że wyniki jego prac dają „*możliwości zastosowania ich w planowaniu przestrzeni*”, dodam, podobnie jak wszystkie inwentaryzacje przyrodnicze. Niestety w żadnym z dzieł habilitant nie podjął wątku polityki przestrzennej, czy też zarządzania przestrzenią w kontekście ochrony zasobów przyrodniczych.

Mimo uznania dla wysiłku twórców przedstawionych monografii nie jestem w stanie ich uznać za pełnowartościowe prace naukowe wnoszące wkład w rozwój dyscypliny naukowej **inżynieria środowiska, górnictwo i energetyka**.

Opis osiągnięcia przedstawiony przez habilitanta nie jest wolny od błędów i zdaje się wskazywać na pewne niedoskonałości warsztatu naukowego. Opis celu naukowego osiągnięcia (4.4.1, Załącznik 4) jest chaotycznym zestawieniem akapitów nie układających się, niestety, w logiczny opis potrzeb podjęcia badań, zastosowanych metod i uzyskanych wyników dociekań naukowych. W tekście pojawiają się nieoczekiwane odniesienia do rolnictwa ekologicznego i zrównoważonego rozwoju, który ma być determinowany przez „*rozbudowę infrastruktury technicznej (sieci przesyłowe energetyczne, gazociągi, wodociągi) i transportowej...*”. Niejasną rolę w rozdziale pełnią uwagi na temat planowania przestrzennego - w monografiach przedstawionych do oceny jako osiągnięcie nie ma żadnych naukowych analiz związków między polityką, planowaniem i dokumentami planistycznymi a ochroną środowiska.

Nie wydaje się też, aby habilitant zrealizował cel przedstawionego osiągnięcia, jakim miało być „*dostarczenie danych na temat zasobów przyrodniczych kraju na trzech poziomach: wojewódzkim, regionalnym i lokalnym oraz wypracowanie praktycznych metod prezentacji wyników z możliwością ich wykorzystania w planowaniu przestrzeni*”. Lektura monografii (prace w formacie pdf są dostępne m.in. na portalu researchgate) nie dostarcza wiedzy na temat zasobów przyrody kraju, nie wskazuje też, że autor przeprowadził jakiegokolwiek badania nad metodami prezentacji wyników inwentaryzacji przyrodniczych.

W opisie osiągnięcia brakuje jasnej hipotezy badawczej, która następnie podlegałaby potwierdzeniu lub falsyfikacji; zdarzają się niezręczności i potknięcia merytoryczne oraz stylistyczne, jak na przykład sformułowanie „*płaska lub lekko pofałdowana struktura*” krajobrazu, niejasne są zasady podziału przestrzeni na poziomy wojewódzkie, regionalne i lokalne.

W moim przekonaniu przedstawione do oceny osiągnięcie naukowe nie może być zaliczone i nie wnosi znaczącego wkładu w rozwój dyscypliny inżynieria środowiska, górnictwo i energetyka, a tym samym nie spełnia wymogów art. 219 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z 20 lipca 2018 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 478, 619).

3. Pozostały dorobek publikacyjny i badawczy

Poza monografiami przedstawionymi do oceny habilitant jest autorem licznych publikacji w czasopiśmie naukowych różnej rangi, z których większość powstała po uzyskaniu

stopnia doktora. Działalność naukowa dr Chmielewskiego była ukierunkowana na badania faunistyczne, głównie obserwacje i inwentaryzacje ornitofauny. Dr. Chmielewski uczestniczył jako wykonawca (zleceniobiorca ITP) monitoringu efektów przyrodniczych programów rolnośrodowiskowych, a także w kilku projektach ochrony wybranych gatunków ptaków finansowanych przez GEF/SGP – Program Małych Dotacji GEF/ UNDP oraz Ekofundusz. Niestety, nie może wykazać się uczestnictwem w pracach zespołów badawczych finansowanych ze środków NCN lub NCBR, czy też projektów naukowych finansowanych z funduszy europejskich.

Jego wystąpienia na konferencjach ograniczały się w przewadze do regionalnych zjazdów ornitologicznych i cyklicznych spotkań towarzystw naukowych. Habilitant wygłaszał też referaty na okazjonalnych seminariach i posiedzeniach organizowanych m.in. przez senacką Komisję Rolnictwa i Ochrony Środowiska (2006 r.) oraz Instytut Biologii Akademii Podlaskiej w Siedlcach (2007 r.).

W autoreferacie kandydat podaje, że po uzyskaniu stopnia doktora opublikował samodzielnie lub we współautorstwie 70 prac, w tym:

- 3 monografie,
- 17 rozdziałów w książkach w języku polskim,
- 3 publikacje w czasopismach znajdujących się w bazie JCR posiadających *Impact Factor*,
- 33 publikacje w czasopismach recenzowanych nie umieszczonych w bazie JCR,
- 14 rozdziałów i artykułów popularnonaukowych.

Większość publikacji habilitanta to opracowania współautorskie, co wskazuje na Jego umiejętność nawiązywania kontaktów naukowych i pracy w zespole. Wkład procentowy dr Chmielewskiego w powstanie prac nie został podany.

Liczba punktów jaką uzyskały publikacje dr Chmielewskiego w całej karierze naukowej wynosi 848, co biorąc pod uwagę ostatnią zmianę w ocenie „wartości” publikacji nie jest wartością imponującą. Sumaryczny IF jest niewielki i wynosi 4,454, z czego IF = 2,643 uzyskały materiały opublikowane po zdobyciu stopnia doktora. Według Web of Science liczba cytowań publikacji habilitanta wynosi 6, a wskaźnik Hirscha - 1. Według Scopus, cztery prace autorstwa lub współautorstwa habilitanta były cytowane 28 razy, a wskaźnik Hirscha wynosi 2. Kwerenda WoS i Scopus przynosi rezultaty odmienne od podawanych w Autoreferacie. Bazy zawierają cztery publikacje z IF a nie pięć, jak to wykazano w syntetycznym zestawieniu całego dorobku naukowego (Autoreferat, Tabela 1, s. 35). Wskaźnik Hirscha w Scopus wynosi 2 podczas gdy Habilitant podaje HI=3. Takie uchybienia formalne nie powinny znaleźć się w dokumentacji kandydata ubiegającego się

o stopień naukowy. Podobnie jak błędy literowe i niezręczności językowe, od których, niestety, autoreferat nie jest wolny.

Wiedzę i doświadczenie przyrodnika habilitant wykorzystał w licznych raportach, opiniach i ekspertyzach, których łączna liczba wynosi 128. Dr Chmielewski intensywnie współpracował z otoczeniem społeczno-gospodarczym i instytucjami publicznymi, nie ma jednak zarejestrowanych patentów, wynalazków i wzorów użytkowych.

Stwierdzam, że mimo pewnych zastrzeżeń należy uznać, że habilitant wykazał się satysfakcjonującą działalnością publikacyjną i dobrą aktywnością naukową w rozumieniu art. 16. Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r. Nr 65, poz. 595 z późniejszymi zmianami).

4. Ocena dorobku dydaktycznego, popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej.

Dr Chmielewski w trakcie pracy naukowej prowadził ożywioną działalność popularyzującą naukę. Habilitant nie jest pracownikiem uczelni, toteż miał bardzo ograniczone możliwości zdobycia doświadczenia dydaktycznego. Tym bardziej godna odnotowania jest promotorstwo dwóch prac dyplomowych i nieformalna opieka nad trzema pracami magisterskimi i jedną licencjacką, jaką habilitant prowadził w latach 1995-2007. W trzech przypadkach zaowocowała ona wspólnymi publikacjami.

Aktywność międzynarodowa dr Chmielewskiego była nieznaczna, co jest po części zrozumiałe i może być objaśnione rodzajem wykonywanej pracy i brakiem formalnych związków zawodowych ze środowiskiem akademickim. W trakcie swojej całej aktywności naukowej habilitant odbył jeden kilkunastodniowy staż zagraniczny w „Parku Narodowym Baikalski” (niewykluczone, że chodzi o Байкальский заповедник) w Rosji (2012 r.), dwukrotnie recenzował artykuły w czasopismach zagranicznych (Turcja). Imponująca aktywność popularyzatorska habilitanta i jego działalność na rzecz ochrony przyrody została uhonorowana licznymi nagrodami, odznakami i wyróżnieniami.

Pozytywnie oceniam aktywność habilitanta w dziedzinie współpracy międzynarodowej, dydaktyki i popularyzacji nauki.

Podsumowanie

Dr Sławomir Chmielewski jest wytrawnym i cenionym przyrodnikiem-regionalistą o znaczącym dorobku popularyzatorskim oraz osiągnięciach naukowych w zakresie inwentaryzacji i monitoringu fauny. Niestety, analiza przedstawionego osiągnięcia naukowego wskazuje, że nie wpisuje się ono w dyscypliną **inżynieria środowiska, górnictwo i energetyka, nie wnosi też znaczącego wkładu w rozwój nauki. Tym samym habilitant nie spełnia wymogów stawianych kandydatom do stopnia naukowego doktora habilitowanego** zawartych w art. 219 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z 20 lipca 2018 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 478, 619). Wniosek o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego powinien być oddalony.

Piotr Bonemur